

HVARANIN IZ VRBANJA DOMINIK PAVIČIĆ - PRETEČA HRVATSKOGA NARODNOG PREPORODA

U radu se iznose - dosad mahom nepoznati - podaci o svećeniku Dominiku Pavičiću (Vrbanj, 1712.- Split, 1783/1784.?) i o njegovim prijevodima nabožnih djela na hrvatski jezik; ističe se njegova uloga kao preteče hrvatskoga narodnog preporoda u 19. st.

Ključne riječi: Dominik i drugi Pavičići; Vrbanj i druge župe Hvarske biskupije; Split i Kongregacija Sv. Filipa; Campadelli; Mleci; hrvatski / „ilirski“ jezik i pravopis

Dosadašnja literatura

Prvi? se na Dominika Pavičića osvrće Šime Ljubić u svome biografskom rječniku znamenitih Dalmatinaca iz 1856., navodeći njegov „ilirski“ prijevod Campadelli-ja, koji da je bio objavljen u Mlecima 1749. g.: ...*volto' in illirico: „Pripovidanja nediljna složena u talianski jezik po Ivanu Kampadalu“*, te da je još napisao *Govorenja sveta čudoredna u slovinski jezik uradjena*.¹ Slično, ali opet različito, piše isti Ljubić u svom „Ogledalu...“ 1861.: *PAVIČIĆ DOM./inik/ IV./ an/ iz Verbanja na hvarskom otoku, svećenik družbe Sv. Filipa Neri u Splietu. Od njega imamo: a) Pripovidanja nediljna složena u jezik talianski od Iv. Kampadella, prinešena u harvatski, u Mlecih 1749; b) Govorenja sveta čudoredna podobna razumu od svake verstii čeljadi varhu svih nedeljah od godišća; iz talianskoga od Iv. Kampadella prinešeno u harvatski jezik, prikazano arkibiskupom od Harvatskih država, u Mlecih 1754. 4. /= in quarto/*.²

¹ Simeone Gliubich, *Dizionario biografico degli uomini illustri della Dalmazia*, Vienna - Zara, 1856. 248.

² Šime Ljubić, *Ogledalo književne poviesti jugoslavjanske na podučavanje mladeži*, Knjiga II., /Rijeka/, 1869., 459. - U Ljubićevoj ostavštini: *DAZd, OŠLJ, kut. 9, 17, f. 224v-225 - rukopis: „Poviest Narodne Dalmatinske Književnosti od Šimuna Ljubića Starogradjanina“* iz 1848. (u kosim su zagradama njegovi dodaci-ispravke iz oko 1853. g.) piše: *Pavičich Dominik iz Verbanja na hvarskomu /hvarskom/ otoku, i pop /svećenik/ skupa S. Filipa Neri u Splitu. Privede /Preveo je/ /u/ naski /jezik/ „Pripovidanja nediljna sloxena u talianski jezik po Ivanu Kampadellu“ i tiskao u Mlecih god. 1749. Ostaju nam joste njegova „Govorenja sveta chudoredna u slovinski jezik uradjena“*.

Ljubić je, kako će se vidjeti, od jednoga tiskanoga Pavičićevog djela načinio dva, a naslov donosi netočno. Osim toga, dodaje mu (drugo) ime: Ivan, koje izvori ne navode.

Ivan Kukuljević u svojoj *Bibliografiji hrvatskoj* iz 1860. bilježi čak tri izdanja Dominika „Ivana“ Pavičića: *Pripovijdanja nediljna... od... Kampadella, prinešena u harvatski. U Mlecih 1749.*, te *Govorenja sveta ćudoredna...*, koja da su u Mlecima imala dva izdanja: 1749. i 1754.!³

Vjekoslav Klaić - bez navođenja izvora, ali očito po Ljubiću - kazuje 1930. da *Pavičić Dominik Ivan, Hvaranin iz Vrbanja, za dva svoja djela kaže, da su iz talijanskoga prenesena u harvatski jezik (1749.- 1754.)*.⁴

Iz god. 1940. ima zanimljiva novinska vijest, koja među vrbanjskim zaslužnicima spominje i *don Dominika Pavičića, koji je prevađao s talijanskog i latinskog jezika pobožne knjige na hrvatski, među kojima i Tomu Kempinskoga*.⁵

God. 1971. Ivan Ostojić kratko bilježi (valjda i on po Ljubiću) da *Hvaranin Dominik Pavičić prevodi iz talijanskoga u „harvatski jezik“*, bez spomena izvora.⁶

Potpisani je, pišući 1993. o vrbanjskim spomenicima, naveo podatke iz Ljubića 1856. te Ostojića iz 1971., ali uz prikaz Pavičićevog izdanja iz 1754.⁷ - Iste godine Divna Zečević, u monografiji o hrvatskim pučkim propovjedima 18. stoljeća, navodi brojne ulomke iz Pavičićeva prijevoda tiskanog 1754., ali bez podataka o prevoditelju.⁸

U *Leksikonu hrvatskih pisaca* iz 2000. bilježi se Pavičićevo izdanje iz 1754., uz važnu napomenu, da je prijevod čakavski, ali s elementima štokavskoga; djelo je, međutim, krivo prikazano kao ispovjednički, umjesto propovjednički priručnik, a pogrešno je navedeno kao s./ine/ l./oco/, iako je objavljeno u Mlecima.⁹

Zgrada kongregacije sv Filipa Nerija u Splitu

³ Ivan Kukuljević Sakcinski, *Bibliografija hrvatska*, Dio prvi, Tiskane knjige, /Zagreb/, 1860., 122.

⁴ Vjekoslav Klaić, *Hrvati i Hrvatska, Ime Hrvat u povijesti slavenskih naroda*, Zagreb, 1930., 50.

⁵ *Novo Doba*, Split, br. 52/XXIII., 2. III. 1940., 13: *Vrbanjanima izvan zavičaja: poziv Odbora za gradnju doma „Matij Ivanić“*.

⁶ Ivan Ostojić, *Kako su Hrvati nazivali svoj jezik, Kolo MH 1/6 (1/2)*, Zagreb, 1971., 116.

⁷ Joško Kovačić, *Spomenici u Vrbanju na Hvaru...*, *Služba Božja*, Makarska, 3/1993., 264-265.

⁸ Divna Zečević, *Strah Božji, Hrvatske pučke propovijedi 18. stoljeća*, Osijek, 1993., 10, 27-28, 45-46, 48-49, 50, 64, 65, 66, 115, 116, 118-119, 122-123.

⁹ Daniela Nižić, PAVIČIĆ, Dominik, *Leksikon hrvatskih pisaca*, Zagreb, 2000., 558-559.

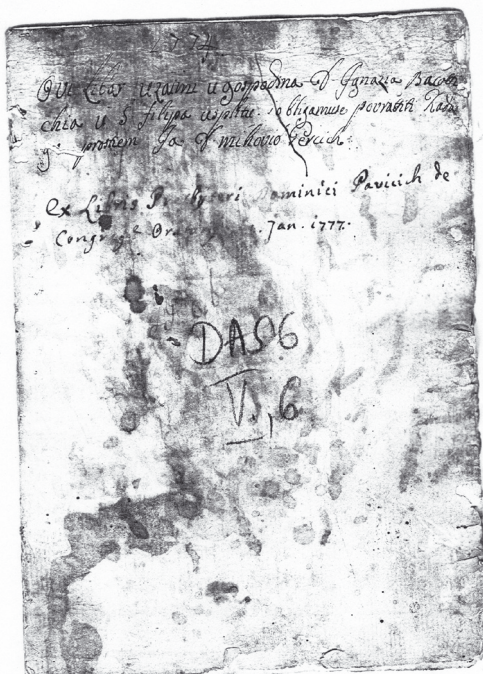
Oratorij sv. Filipa Nerija u Splitu

Svi su dosad poznati podaci o djelu Dominika Pavičića, kako je gore izneseno, kratki i šturi, ponekad proturječni i netočni, a o piscu nema biografskih podataka. Ovdje će se to pokušati nadopuniti, mahom na temelju arhivskih izvora, ali i uvidom u njegovo djelo.

Život

Dominik Pavičić, sin Ivana (da li mu je po ocu bilo dano pogrešno drugo ime, Ivan?!, v. gore), sina Dominika p. Ivana, rodi se u Vrbanju na Hvaru 1. ožujka 1712. godine. Vrbanjske matične knjige iz toga vremena nisu sačuvane,¹⁰ ali podatak imamo iz dispense hvarskoga biskupa Condulmera od 4. III. 1735., kad mu je, pred svećeničko ređenje, dao oprost od propisane kanonske dobi od 11 mjeseci i 27 dana; sutradan ga je - u subotu, 5. III. 1735., u kapeli hvarskoga biskupskoga dvora -

¹⁰Nevenka Bezić-Božanić, Doprinos poznavanju stanovništva Vrbanja od XV do XVIII stoljeća, *Hvarski zbornik* 4/1976., 230. – Iz vrbanjske matice krštenih 1716.- 1851., sačuvane u DAZd, Matične knjige br. 1444, razvidno je, da su Ivan Pavičić, sin Dominika pok. Ivana, i njegova zakonita žena Magdalena rođena Gurdilić /današnji oblik: Gurdulić/ pok. Antuna, iz Vrisnika - tj. roditelji Dominika o kom se piše - imali još i djecu: Marka, rođ. 1718.; Mariju Magdalenu, rođ. 1721. i umrlu u dječjoj dobi, što označuje križ uz upis krštenja); Nikolu, o kome vidi dalje; Katu, 1725., +; Bonu, 1726., +; Jurja, 1727., +; Tomu, 1730.; Petravicka, 1733., +; blizance Mihovila i Gabriela, 1735. - navedena matica, str. 2, 4, 9, 11, 14, 19, 25, 28. - Vjerujem da se rodio i Antun (prema imenu djeda po majci), negdje oko 1715., kog matica ne spominje jer započeta kasnije, a vjerojatno je i on umro u najranijoj dobi, kad mu poslije nema spomena. Ukratko, roditelji su imali ukupno dvanaestero? djece, od kojih je polovica preminula u najranijem djetinjstvu!?

Vlastoručni zapis D. Pavičića na rukopisnoj knjizi - DASG, kut. 32, V., 6.

isti biskup zaredio za svećenika, zajedno sa sedmoricom drugih prezbitera i dvojicom đakona.¹¹ Godinu dana ranije - 20. ožujka 1734. - isti je biskup u istoj kapeli: *Sacello Episcopalis Palatij*, zaredio ovoga Vrbanjanina za đakona.¹² God. 1733., 13. lipnja, Dominik Pavičić p. Ivana daje razne zemlje u patrimonij svome unuku, kleriku Dominiku Ivanovu iz Vrbanja; osim Ivana, djeca su Dominika st. bili i Dominik, Marko i Nikola; biskup je Condulmer u rujnu te godine proglasio ovaj patrimonij dostatnim.¹³

Negdje u veljači 1737. župljani sela Pražnice na Braču izabrali su ga za svoga župnika, što doznajemo po vizitaciji hvarskoga biskupa Bonaiuti-ja od 8. VI. 1738.: Pavičić je tada imao 26 godina, a svjedoci su izjavili da je „čestita i uzorna života“.¹⁴

U kolovozu 1740. dobiva Pavičić kao pražnički župnik biskupski dopust, da otputuje u Mletke.¹⁵ U travnju 1743. Pavičić je u Vrbanju, kad mu Biskup daje dopust da odriješi nekoga pokornika *incorso nel nefando crimine* (= homoseksualnost), ali samo za taj put (održavanje je bilo pridržano Biskupu - *casus reservatus*).¹⁶ U lipnju 1743. isti biskup Bonaiuti piše Pavičiću u Vrbanj, nezadovoljan njegovim

¹¹ BAH, kut. 27, Extraordinarium Condulmer Tertium, 23-24.

¹² BAH, kut. 27, Extraordinarium Condulmer Secundum, 183.

¹³ BAH, kut. 136, br. 48. - Vrbanjska matica krštenih 1716.-1851. (DAZd, Matične knjige, br. 1444) bilježi da je Dominik st. umro početkom 1738. (str. 313); njegov sin Dominik se ne spominje (ili je mlad umro, ili se nije oženio); Marko se oženi Franicom Lukšić, a Nikola Dobrom Ljubić; osim njih, bile su i njihove sestre Margarita (žena Andrije Ljubića), te Dobra-Bona (udana za Ivana Ljubića) - svi ovi s potomstvom: str. 5, 10, 13, 18, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 31, 33. - Poseban je slučaj njihova brata (strica pisca Dominika) Dujma, oženjena Gojom Vranković iz Dola: svako od njihovih devetero djece umrlo je u dječjoj dobi! (i ovdje označeno križem uz upis krštenja): str. 4, 10, 12, 14, 21, 26, 34, 36. - Smrtnost je djece u to vrijeme bila (za današnje pojmove) nevjerovatna; v. u istoj matici na str. 7 upis krštenja djevojčice koja nije dobila ni ime, jer krštena još za poroda (rodila se „naopako“, nogama naprijed); čim je „izašla“, izdahnula je - *spiritum ad caelestem patriam direxisse...* (1722. g.).

¹⁴ BAH, kut. 11, Bonaiuti Visitationes, 304-309 i 314-317.

¹⁵ BAH, kut. 27, Liber extraordinariorvm primvs...Bonaivti, 304.

¹⁶ BAH, kut. 28, Buonajuti Secundum Extraordinarium, 151.

ponašanjem prema don Petru Matuliću (koji je također? imao ovlast ispovijedanja u ovome selu), pa mu nalaže da se pojavi u Hvaru, da ga čuje *viva voce*; ipak, na traženje vrbanjskoga župnika Ivana Dujmičića i uz posredovanje kanonika Calottija, Biskup opet dopusti 30. VIII. Pavičiću ispovijedanje u Vrbanju, *uz uvjete koje mu je priopćio*; napokon, na Badnjak te iste 1743. godine, Bonaiuti daje Pavičiću u Vrbanju dozvolu, da odrješuje *pridržane slučaje*, no samo do idućeg Bogojavljenja.¹⁷ God. 1744., 24. i 26. III., hvarski biskup Bonaiuti postavi Dominika Pavičića za upravitelja župe („ekonoma“) u Jelsi na Hvaru,¹⁸ a iz Biskupovih pisama istome Pavičiću iz srpnja 1747. te iz veljače 1749. čini se, da je on tada u Jelsi bio župnik: *Curato di Gelsa*.¹⁹ To je, međutim, isključeno, jer su Jelšani već 1744. izabrali za svoga župnika mještanina Tadiju Milevčića, koji se iduće godine spominje kao župnik u vizitaciji, a prema popisu jelšanskih župnika od 16. do 20. st., župnikovao je sve do 1766. g.! I doista, za vizitacije početkom 1765. župnik je u Jelsi isti Milevčić, koga je narod bio izabrao pred 21 godinu!²⁰ Iz povijesne prouke o selačkoj župi, iz uvida u tamošnje matice (sačuvane od 1747.), te iz pisma biskupa Bonaiuti-ja od 24. VIII. 1750. o nekom ispovjednom *casus reservatus*, doznaje se da je D. P. bio župnik u Selcima na Braču od 1745. do veljače 1751., kada se odrekao.²¹ - Greška će biti u biskupskom pisaru, koji je valjda pobrkao slična imena „Gelsa“ i „Selza“.

Listopada 1762. svjedoči hvarski generalni vikar Marko Antun Gazzari da je biskupijski svećenik iz Vrbanja Dominik Pavičić već pred deset godina otišao iz Biskupije u Split, tu ostao oko pet godina, a onda otišao u Mletke; sada je, kako se čuje, u Padovi - nije nikada bio ni pod kojom crkvenom kaznom, pa da stoga smije bilo gdje slaviti misu: *pro sacro peragendo ubique locorum libere admitti posse*.²² - Početkom svibnja 1766. biskup Pontalti daje, do svoje protivne odredbe - *ad beneplacitum* - istome svećeniku ovlast ispovijedanja obojega spola, a 29. X. iste godine njegov generalni vikar Ivan Zudenigo imenuje ga za župnika rodnoga Vrbanja, jer mještani, kojima pripadaše izborno pravo, nisu ni nakon više od četiri mjeseca izabrali novoga; iza Svih svetih imao je doći u Hvar po dekret („patent“) i na prisegu („profesiju“).²³

¹⁷ Isto k. g., 191 i 212; BAH, kut. 28, Buonajuti Extraordinar. Tertium, 31.

¹⁸ BAH, kut. 28, Buonajuti Extraordinar. Tertium, 60 i 68-69. Pavičić se očito nećkao, pa mu Biskup opet piše 31. III., da odmah ide u Jelsu, jer su *sveti dani* (= pred Uskrs) - inače da će *iskusiti njegovo opravdano negodovanje* - isto, 69. - Dne 29. III. 1745. bio je pozvan D. Pavičić iz Vrbanja da dođe na Veliki četvrtak u Hvar na posvetu ulja: isto, 157. - I u veljači 1745., za vizitacije, Pavičić je u Vrbanju, spomenut kao *skroman i uzoran*, odnosno *veoma častan svećenik: Religioso modesto, ed esemplare...onestissimo Sacerdote* - BAH, kut. 11, Visitaciones Bonaiuti, 470 i 476.

¹⁹ Isto k. g., 336-337 i 444-445.

²⁰ BAH, svez. Jelsa; isto, Vis. Bonaiuti II., 430; popis jelšanskih župnika i kapelana, prema matičnim knjigama, od pok. župnika preč. Božidara Medvida, župni arhiv u Jelsi; BAH, Vis. Pontalti, 282 i 290.

²¹ BAH, kut. 28, Extraordinarium Buonajuti Quartum, 28-29 i 55-56. - Joško Bracanović, *Tri stoljeća župe Gospe Karmelske / Selca, 1714.- 2015.*, Selca, 2015., 19 i 28 (u BAH, svez. Selca/Br, čuva se proglas biskupa Bonaiuti-ja od 11. VIII. 1745., gdje kazuje da su Selčani izabrali za novoga župnika don Dominika Pavičića iz Vrbanja, pa ostavlja rok od šest dana za moguće prigovore, poslije kojega će uslijediti kanonska institucija).

²² BAH, kut. 29, Pontalti Extraordinarium I., 19-20.

²³ Isto k. g., 289 i 320-321.

D. Pavičić se kao vrbanjski župnik navodi u tamošnjim maticama od studenoga 1766. do prosinca 1767. g.²⁴ Prije sredine prosinca odreče se on i formalno vrbanjske župe.²⁵

U veljači 1769. Biskup potvrđuje i blagoslivlja don Dominika Pavičića, izabranog za korizmenoga propovjednika u Vrbanju od tamošnjega puka.²⁶

U vizitaciji Vrbanja od 31. V. 1774. spominje se Dominik *Pavicich tra li RR. Filippini in Spalato*, a tako i 13. VI. 1778.²⁷

U DASG, kut. 32, V., 6 sačuvan je i njegov vlastoručni zapis na rukopisnoj knjizi:

*Ex Libris Presbyteri Dominici Pavicich de
Congregatione Oratorij ... Januarii i777.*²⁸

Zasad nije poznato kada je, gdje i kako umro, no vjerojatno u Splitu od strašne kuge 1783.-1784.; očevidac i ljetopisac toga pomora, tamošnji kapucin o. Fidel Zdranin, zapisao je kako su za vrijeme te pošasti umrla i dva svećenika splitskoga Oratorija sv. Filipa, kojih se smrću ta kongregacija i ugasila.²⁹

Dominik je Pavičić pristupio ovoj svećeničkoj udruzi³⁰ negdje oko 1750. (v. prije i dalje), ali je ostao inkardiniran u matičnoj, hvarskoj biskupiji i kasnije, obavljajući ovdje dužnosti kao ispovjednik, župnik i propovjednik. Ovoga „našega“ Dominika Pavičića, valja razlikovati od njegova suvremenika (deset godina starijega), a istog imena i prezimena: taj Dominik Pavičić st. rođen je u Bolu na Braču oko 1702. g., ali se mlad priključio svećenstvu stolne crkve u Hvaru. God. 1735. postaje fiskalni promotor, a 1737. vršitelj dužnosti gradskoga župnika; 1743. on je to isto, ali i novoizabrani kanonik hvarskoga kaptola; god. 1772. bio je bolestan i poluslijep; oporuku je napisao 1773., a umro 12.III. 1776.³¹ - po svoji

²⁴ DAZd, Matične knjige, br. 1444, 103 i 107. U istoj vrbanjskoj matičnoj knjizi krštenih (1716.- 1851.) D. Pavičić krsti 1735.; 1737. kao pražnički župnik, a 1742. kao *substitutus*; lipnja 1766. Krsti, uz dozvolu v. d. župnika, nekoga rođaka: str. 30, 51, 101. - Dana 26. III. 1767. Ordinarijat traži od Dominika Pavičića, župnoga pomoćnika natpopa u Nerežišćima na Braču, da se pobrine za stegu tamošnjih klerika: BAH, kut. 29, Pontalti Extraordinarium I., 324-325. - Ovo je u suprotnosti s vrbanjskom maticom - vjerojatno je Biskup ili njegov pisar pobrkao Dominika s njegovim prezimenjakom Andrijom, koji je tada doista bio nerežiškim kapelanom (v. niže), ali se to zasad ne može provjeriti.

²⁵ BAH, kut. 29, Riboli Extraordinarium Primus, 5-6.

²⁶ Isto k. g., Epistolarum Riboli primus, 68-69.

²⁷ BAH, kut. 13, Riboli Visitationes, 423 i 427.

²⁸ Vrlo oštećeno od vlage. Odozgo hrvatski zapis iz 1774.: *Ovi Libar uzaimi/h/ u gospodina D. Ignazia Bacotti / chia u S: filipa u Splitu: iobligha/h/muse povratiti Kada / ga prostiem: Ja D. Mihovio Gercich*

Knjiga s dotičnim ekslibrisima jest krasopisan *SCIVOT PRISVETOGA BENEDIKTA...po D. IGNAZIU DI GIORGI*, dakle jednog od pravopisnih uzora D. Pavičića (v. dalje), a nad naslovom je zapis da pripadaše isusovačkim hrvatskim misionarima: *Missionis Illyricae S. J.*

²⁹ Ivo DONADINI, Otac Fedele iz Zadra: kuga u Splitu 1783 - 1784., *Kulturna baština* 18/XIII, Split, 1988., 82.

³⁰ O njoj usp. Joško Kovačić, Nekoliko baroknih oltara u srednjoj Dalmaciji, *Kulturna baština* br. 30, Split, 1999., 104 i 108-109, bilj. 2.

³¹ BAH, kut. 27, Extraordinarium Condulmer Tertium, 41v-42; Liber extraordinarium primus...Bo-

prilici u zavičajju, jer hvarska matica umrlih ne bilježi njegove smrti.

Prezime je zacijelo nastalo od hipokorističnog imena pretka: „Pavić“ (od: Pavao), čime se može razjasniti dubleta Pavičić / Pavišić u nerežiškoj (bolsko-nerežiškoj) grani, u koju se ovdje neće ulaziti, zbog nedostatka raspoloživoga gradiva. - Često ime Dominik / Domko / Donko u jednoj od grana vrbanskih Pavičića dala i nadimak / drugo prezime: Donkić,³² sačuvano do danas. Krajem 17. i u prvoj polovici 18. st. Pavičići se doseljavaju u Dol, u drugoj polovici 18. st. u Stari Grad, a polovicom 19. st. i u hvarska Poljica.³³ Brojne novije migracije ne mogu se, naravno, pratiti.

U 18. i 19. st. vrbanski su Pavičići dali brojne svećenike, koji se ovdje nabrajaju, bez težnje za podrobnošću i potpunošću: bili su to, osim ovdje obrađenoga D. Pavičića, još i don Nikola, umro kao dušobrižnik u Brusju 1813.; Andrija, dušobrižnik Grablja 1819.-1839., kasnije župnik u Vrbanju, zaslužan za pučko školstvo; Donko Pavičić (1772.-1857.), koji je darovao vrbansku kuću za kapelane; vrisnički župnik don Antun (1770.- 1791., valjda kasniji hvarski kanonik, voditelj klerika oko 1820.); vrbanski župnik i hvarski kanonik don Jakov (1774.- 1844.); Toma - „don Tomas“, dugogodišnji bogomoljski župnik, umro 1855.; don Ivo „Aleluja“, umro kao župnik u Sućurju 1919. godine.³⁴ - O dominikancu Josipu bit će govora kasnije.

naivti, 123; kut. 29: Riboli Extraordinarium Primus, 99-100 i 180; FMH, 1. 8. 131.; DAsT, NS, CXXXIX. (bilježnik Petar Vitnico), kut. 1, 49. - Pišuci o bolskim Pavičićima, Andre Jutronic (Naselja i porijeklo stanovništva na otoku Braču, *Zbornik za narodni život i običaje Južnih Slavena* knj. 34, Zagreb, 1950., 223) navodi samo jednu obitelj, doseljenu iz Vrbanja tek oko 1878., a izumrle niti ne spominje; na str. 35, gdje govori o nerežiškim Pavičićima / Pavišićima, spominje neke iz Bola, te zaključuje da zacijelo potječu sa Hvara; kapelan Pavičić / Pavišić ondje naveden, očito mještatin, jest Andrija: Josip Franulić, *Školstvo u Nerežišćima na Braču, Nerežišća*, 1998., 103.

³² Bezić-Božanić, *Doprinos poznavanju*, 251.

³³ Joško Kovačić, *Župa Dol na Hvaru, Služba Božja 2/1997.*, Makarska, 123; isti, *Župa Poljica na Hvaru, Služba Božja 2/2000.*, 190; ispisi iz starogradskih matica u potpisanoga.

³⁴ Isti *Župa Brusje na Hvaru, Služba Božja 2/1995.*, 144 i 145; isti, *Župa Grablje na Hvaru, Služba Božja 2/1996.*, 143; isti, *Spomenici u Vrbanju*, 262; isti, *Župa Vrisnik na Hvaru, Služba Božja 2/1994.*, 137; isti, *Iz hvarske kulturne baštine*, Hvar, 1987., 283; isti, *Miscellanea iz hvarske baštine, Periodični izvještaj...* 163/1999., 191-192; isti, *Župa Bogomolje na Hvaru, Služba Božja 1/1995.*, 44; isti, *Župa Sućuraj na Hvaru, Služba Božja 1/1999.*, 45; *Gazzetta di Zara*, 93/1843, 429.

DJELA Tiskano djelo

GOVORENJA SVETA CHJUDOREDNA / Podobna ra3umu od svake varsti Cegljadi / VARHU SVIH NEDIGLJAA / OD GODISCCHJA / RUKOTVORJE / IVANA KAMPADELLI / POPA PADVANSKOGA / Naučiteglja od S. Boggoslovja / DAANO NA < SVITLOST OSSOBITO XUPNIKOM OD SELAA: / PRINESSENO U HARVASKI JE33IK / OD DOMINIKI PAVICICHJA / HUARANINA I3 VARBAGNA / POPA OD SKUPPA S. FILIPPA U SPLITTU / PRIKA3ANO SVIM / PRISVITLIM, I PRIPOSCTOVANIM / ARKIBISKUPOM, I BISKUPOM / OD HARVASKIH DARXAVAA: / U MNEZZIH MDCCLIV. / PO BONIFACIU VIEZZERI. / S < DOPUSCHJENJEM STARISCINAA. - XVI + 512 str., 180 za 235 mm.

Ovaj prevedeni propovjednički priručnik³⁵ zacijelo je jedino tiskano Pavičićevo djelo; ili točnije, potpisani nije našao nijedno drugo izdanje nekoga njegovog djela, unatoč Ljubićevim i Kukuljevićevim navodima.

Rukopisna djela

1. Rukopis od 309 listova, 207za 292 mm. Na fol. 280 je naslov, tj. kolofon: RA3GOVORI SVETI / Varhu / NIKIH BLAGDANIH I VARHU / INNOGA LISA / = lijes = drvena građa = lat. – tal. „materia“, tj. tema!!!/ CHJUDOREDNOGA / RUKOTVORJE / IVANA (prekriženo: KARSTITEGLJA)/ KAMPADELLI / POPA PADVANSKOGA / NAUCITEGLJA OD S. BOGOSLOVJA / PRINESENI U / HARVARSKI /! JE33IK OD / (prekriženo:DD) DOMINIKI PAVICICHJA / POPA (prekriženo: REDOVNIKA) OD SKUPA / S. PHILIPPA U SPLITTU / U BNEZZIH M:DCCLIV. Po / S' dopuschjenjem Stariscinâ.

Pavičićev autograf, ujedno i koncept - uz križanja u tekstu. Početak nedostaje; vrlo oštećeno od vlage i drugih uzroka; neki su listovi sačuvani tek djelomično. Na fol. 300v je vlastoručno odobrenje za tiskanje, generalnog inkvizitora mletačkog? o. Tome Manuelli-ja, od 4. IX. 1754., a na početku fol. 301 vlastoručno odobrenje o. Petra Muč. Calometi?-ja, državnoga pregledača knjiga? : *Reuisor publicus*. Na fol. 301v u dnu je potpis: *Antonio Basanese* - naumljenoga tiskara?, a na dnu fol. 309v, tj. na samome kraju, potpis je kasnijega vlasnika rukopisa?, o. Marka Dobretića, kustosa franjevačke provincije na Dobrome u Splitu. Na kraju je inače sadržaj i kazalo. - Po sadržaju su ovo propovijedi za veće blagdane kroz godinu.

³⁵ Poznati su mi primjerci: jedan u muzeju franjevačkoga samostana i župe u Sumartinu na Braču (zabilježen 1983.); tri primjerka u dominikanskoj knjižnici u Starom Gradu; u Muzeju hvarske baštine u Hvaru čuva se jedan primjerak, nabavljen zaslugom ravnateljice prof. Nives Tomasović svibnja 2012., od antikvarijata „Biblos“ u Zagrebu. Prema internetskim podacima, primjerke imaju i Knjižnica HAZU, Nacionalna i sveučilišna knjižnica, Gradska knjižnica - sve u Zagrebu, itd.

GOVORENJA
SVETA CHJUDOREDNA

Podobna rāzumu od svake vārsti Cegljadi

VARHU SVIH NEDIGLJAA
OD GODISCCHJA

RUKOTVORJE

IVANA KAMPADELLI
POPA PADVANSKOGA

Načiteglja od S. Boggoslovja

DAANO NA' SVITLOST OSSOBITO XUPNIKOM OD SELAA:

PRINSESSENO U HARVASKI JEZZIK

OD DOMINIK A PAVICICHJA

HVARANINA IZ VARBAGNA

POPA OD SKUPPA S. FILIPPA U SPLITTU

PRIKAZANO SVIM

PRISVITLIM, I PRIPOSCTOVANIM
ARKIBISKUPOM, I BISKUPOM

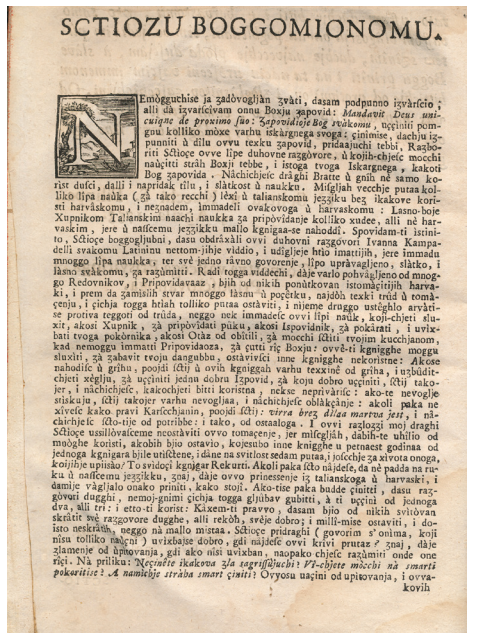
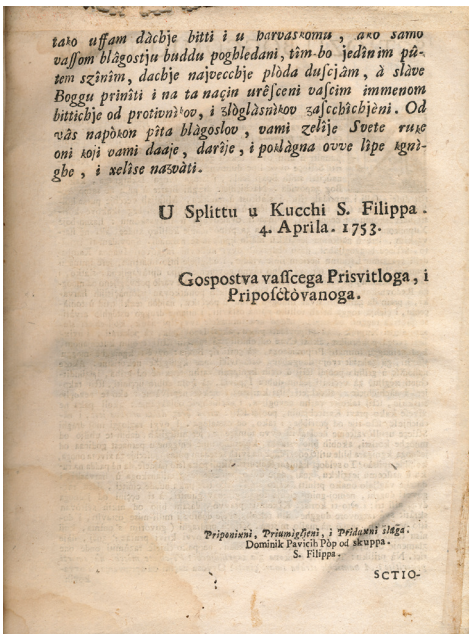
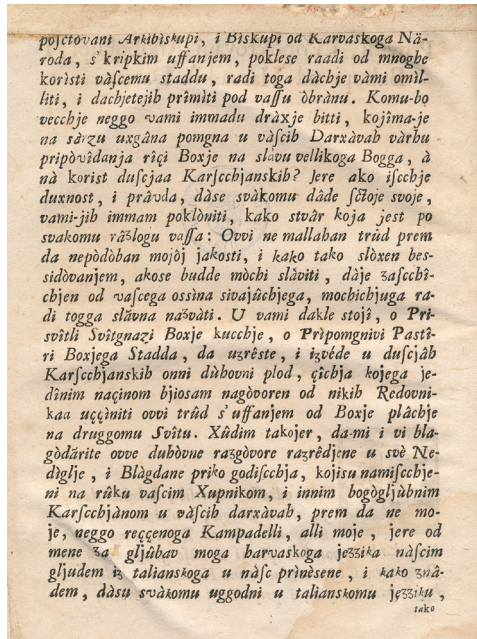
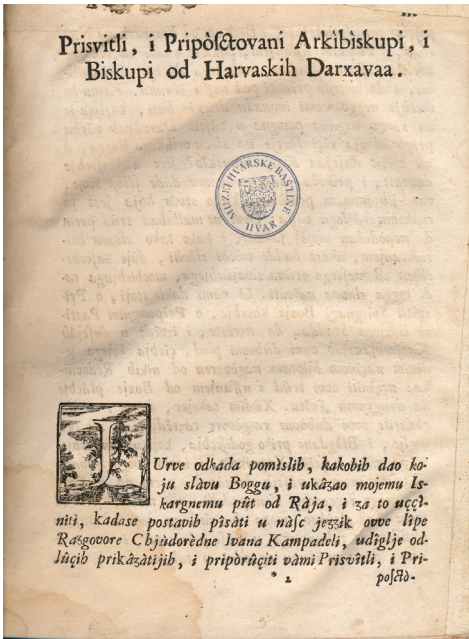
OD HARVASKIH DARXAVAA:

U MNEZZIH MDCCLIV.

PO BONIFACIU VIEZZERI.

S' DOPUSCHJENJEM STARISCINAA.

Govorenja sveta čudoredna... od Dominika Pavčića

Osobna zbirka hvarskoga biskupa msgr. Slobodana Štambuka. Djelo je očito bilo pripremljeno za tisak, no nije se - koliko je potpisanom poznato - nikada tiskalo: u svome talijanskome predgovoru *Govorenjima...* na str. XIV., potpisanom u Mlecima 24. VII. 1753. a upućenom zacijelo mletačkim cenzorima, kazuje Pavičić: *...fissai nel mio pensiero di tradurre nell Idioma Illirico li due Tomi del Reverendissimo Signor Arciprete di Fontana Fredda Gio: Battista Campadelli, uno de quali unisce alquanti Discorsi Sacri Morali per tutte le Domeniche fra l' anno; e l' altro alquanti Panegirizzi !/ parimente Morali d' alcuni Santi, che nel corso dell'anno occorrono da solennizarsi...* - prvo su djelo svakako *Govorenja...*, a drugo je ovo netom opisano.

Postavlja se, naravno, pitanje: tko je bio Giovanni Battista Campadelli, Padovanac, dr. theol., nadžupnik u mjestu Fontana Fredda (to su podaci iz Pavičićevih prijevoda)? - ali na to pitanje, zasad, nema odgovora.³⁶ Što se tiče njegovih djela, internetski podaci govore da su njegovi *Discorsi sacri morali adatti alla capacita' d' ogni genere di persone sopra le domeniche dell' anno... Venezia, Recurti, 1742.* (1. izdanje?), tj. izvornik Pavičićevih *Govorenja...* iz 1754., doživjela brojna izdanja i prijevode, od kojih je za nas najzanimljiviji onaj latinski, izdan u Zagrebu 1770., uz napomenu da ga je prethodno bio preveo na hrvatski (= vjerojatno: na kajkavski) svećenik Baltazar Mataković: *Sermones morales super totius anni dominicas Joannis Baptistae Campadelli in dioecesi Paduana parochi...jam per a. r. d. Balthasarem Mattakovich...ex Italico in vernačulum vulgare Croaticum traducti, et in duas partes distincti...Zagrabiae, Typis Antonii Jandera, 1770.*

Drugo Campadelli-jevo djelo, koje je također preveo D. Pavičić i priredio za tisak, no očito ostade u rukopisu, naime ono *Razgovori sveti varhu nikih blagdanih...* (v. gore), bit će: *Discorsi sacri sopra varie feste, divozioni, ed altre materie morali...*, s prvim? izdanjem iz 1744. g.³⁷

³⁶ Na moju zamolbu odgovorio mi je prof. dr. Stjepan Krasić, O. P., pismom iz Rima 9. siječnja 2004., iz kojeg izdvajam: *...Potražio sam i pretražio sve moguće biografske rječnike i enciklopedije, ali nigdje traga Vašem Giovanniju Campadelliju. Prelistao sam sve raspoložive izvore, ali nigdje ništa. Nikakva traga ni u talijanskoj enciklopediji, inače vrlo dobroj, ni u „Dizionario biografico italiano“, ni u crkvenim rječnicima i enciklopedijama. Ako je istina ono što pišete da je objavljivao svoje propovijedi, netko ga je morao uzeti u obzir kao duhovnog pisca...*

³⁷ Divna Zečević (Croatian Popular Sermons of the 18th and 19th Century, *Narodna umjetnost* 32/1, 1995., 144 i 151) navodi da je Campadelli imao čak tri hrvatska prijevoda u 18. st., no spominje samo Pavičićev prijevod iz 1754. g.

2. Rukopis od 283 lista + 9 listova kazala (iza par praznih), 192 za 285 mm:

Katekizam
Po naredbi
Prisvetoga Sabora Trentinskoga
k' Xupnikom
Podan na svitlost po Zapovidi
Pia V. Biskupa Najvechjega
Prinesen u Harvâtski jezik
od
Dominika Pavicichja Hvaranina iz Varbagna
Papa od Skupschine S. Filipa u Splitu.
3 Lipna. 1773.

Kartonske korice; na hrptu: *Catechis / mo tra- / dotto in / Illirico*. Umetnuto: adresa pisma na talijanskom, upućenog D. Pavičiću kao prepozitu filipina u Splitu, te dva dopuštenja za izdavanje Campadellija iz 1754. g.

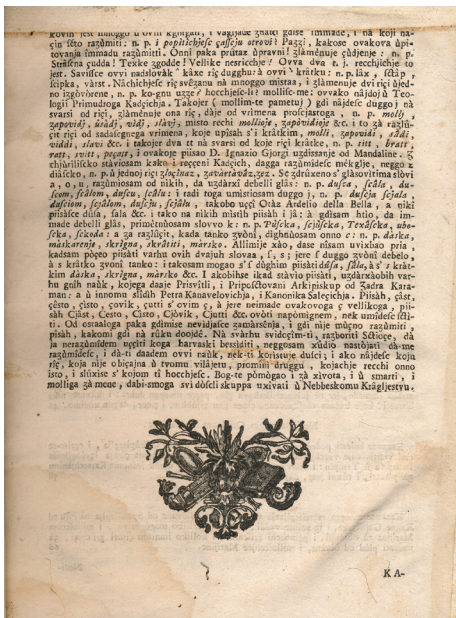
Pavičićev autograf. Osobna zbirka hvarškoga biskupa msgr. Slobodana Štambuka. U izloženom dijelu riznice stolne crkve u Hvaru.

3. Rukopis od 88 listova, 200 za 285 mm. List 78 otrgnut većim dijelom, a između listova 76 i 77 otrgnuta tri lista, neznano da li s tekstem ili bez njega. Nedostaju naslovni list i kraj rukopisa, dosta oštećenog od vlage i arhivskoga crva. Rukopis sadrži:

- *Bogomio/nomu/ Sctiozu Priporuka* (fol. 1-6)
- *Pop Dominik Pavicich Sctiozu* (fol. 6)
- *Kazalo od xivotih u ovomu parvomu dilu* (fol. 6v)
- *Xivot Isukarstov i Gnjegove Majke Marie* (fol. 7- 63v, ali samo s Isusovim životom)
- *Blagdan od Slavnoga Uskarsnutja nascega Gospodina Isukarsta* (fol. 64-66v)
- *Blagdan od čudnovatoga Uzassaschja Isukarstova* (fol. 66v-70)
- *Na dan Dossaschja Duha Svetoga* (fol. 70-73)
- *Blagdan Prisvetoga Trojstva* (fol. 73v-76)
- *Xivot Prislavne Divicze Marie Majke Isusove u kratko sloxen* (fol. 77-88).

Nema naznake da bi ova pobožna „štijališta“ (štenja) bila neki prijevod, pa je to vjerojatno Pavičićeva kompilacija, sastavljena na temelju Sv. Pisma i crkvenih izvora, na priprost, pučki način.

Pavičićev autograf. DASG, kut. 61, VI., 1.

XV
NOI RIFORMATORI
Dello Studio di Padova.

AVendo veduto per la Fede di Revisione ed approvazione del P. F. Paolo Tomaso Manueli Inquisitor General del Santo Officio di Venezia nel Libro intitolato *Discorsi Sacri Morali di Gio: Battista Campadelli vradotti in lingua Illirica dal P. Domenico Pavicich Prete dell'Oratorio di Spalato, Tomo primo, M. J.*, non v'esser cosa alcuna contro la Santa Fede Cattolica, e parimente per attestato del Segretario nostro niente contro Principi, e buoni costumi: concediamo licenza a Bonifacio Vizegjeri Stampatore di Venezia, che possi esser stampato, osservando gli ordini in materia di stampe, e presentando le solite Copie alle Pubbliche Librerie di Venezia, e di Padova.

Dat. li 23. Agosto 1753.

{ Barbon Morofini Kav. Proc. Rif.
{ Alvisic Mocenigo: 4. Kav. Proc. Rif.

Registrato in Libro a Carte 23. al Num. 156.

Gio: Girolamo Zuccato Seg.

adi 27. Agosto 1753.
Registrato nel Magist. Eccellentiss. degli Esecutori contro la Bestemia.

Aloise Legrenzi Seg.
Adi

DAcchè ho proposto nell'animo mio di dare a Dio Signore qualche tributo di lode, e facilitare al mio prossimo la strada, che conduce al Paradiso, fissai nel mio pensiero di tradurre nell'Idiom Illirico i due Tomi del Reverendissimo Signor Arciprete di Fontana, Fredda Gio: Battista Campadelli, uno de quali unisce alquanti Discorsi Sacri Morali per tutte le Domeniche fra l'anno, e l'altro alquanti Panegirici parimente Morali d'alcuni Santi, che nel corso dell'anno occorrono da' lorenzari. Siccome li popoli delle Ville nella Diocesi di Padova, e dell'Italia tutta ne riportano non picciol spiritual vantaggio per l'anime loro, qualor da Parrochi colla forza d'una tal Opera vengono instruiti, e nell'esercizio delle virtù, e nell'abbandono de vizii; così vorrei che eguale lo riportassero quelli della nostra Illirica Nazione tanto più, quanto che gl'argomenti ch'ia ambi li due Tomi vengono trattati, sono esposti in una maniera molto facile da insinuarsi nell'animo di ciascheduno. Questo vantaggio, fino fine per conseguito comunque sia per riuscire quella mia Traduzione penso raffegarla a tutti gli Illustissimi, e Reverendissimi Monsignor Arcivescovi, e Vescovi dell'Illirico, acciò che col loro Patrocinio la protegano sotto i propri autorevoli auspicj. Questa opera mia dunque, ch'altro oggetto non ha, che l'acquisto dell'anime a Dio, ed un vivo desiderio di palefare la fima, e venerazione, che professo a V. S. Illustri, e Reverendiss., qual prego di animarla colla loro protezione, e compensare con un benigno compimento a quanto vi fosse in essa di leggiero, e di manchevole, come pure considerarmi quello, che con tutta riverenza le baccio le Sagre Mani, e profondamente mi raffegno.

Di V. S. Illustri: e Reverendiss:
Venezia 24. Luglio 1753.

Umiliss. Devotiss. Obligatiss. Servitor
Domenico Pavicich Prete
dell'Oratorio di S. Filippo in Spalato.
NOI

Adi 4. Maggio 1754. Spalato.

A Chiunque venererà la presente, faccio fede d'aver con diligenza letto, ed esaminato l'Illirica traduzione fatta dal P. Domenico Pavicich Prete dell'Oratorio di S. Filippo Neri in questa Città di Spalato delli Discorsi Sacri Morali di D. Gio: Battista Campadelli, e d'averla trovata fatta con buon metodo, da cui si può sperare somma gloria a Dio, e profitto spirituale all'anime. Opera veramente per la penuria de' libri Illirici molto accenna a Parochi, Confessori, e popoli della stessa Nazione, e quindi degna, e desiderabile di essere pubblicata colle stampe a commodo, ed uso universale, quando così parebbe a chi s'appartiene d'impartirne la facoltà.

Dott. Matteo Boghetich Primicerio, ed Editore della Curia Arcivescovile di Spalato, ho fatto la presente di mia mano in fede di verità &c.

Pacificus Bizza Miferatione Divina & S. Apostolica Sedis Gratia Archiepiscopus Spalaten: alias Salonitan: Dalmatiz, ac totius Croatiae Primas &c.

Univerfiss, & fingulis, ad quos &c. fidem facimus, ac testamur ante scriptam attestacionem exaratum esse proprio charactere ab Excell. Dom. Mattheo Canonico Boghetich, ipsiunque talem esse qualem se facit, cujus similibus attestacionibus, ac subscriptionibus hic & ubique plena fides adhiberi potest. In quorum fidem. &c.

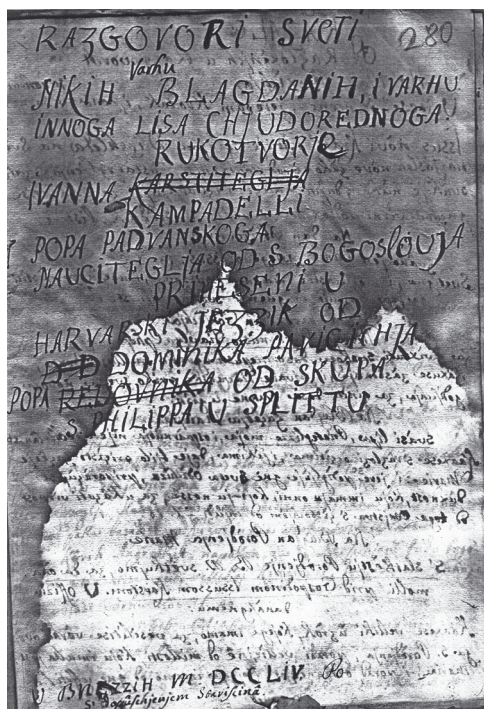
Dat: Spalati ex Nostra Archiepiscopali Canc. hac die 5. Maj 1753.

* Loco Sigilli.

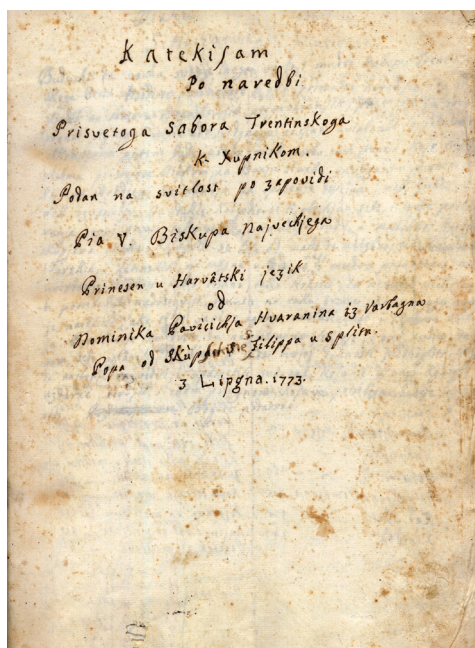
{ Pacificus Archiepiscopus.

Franciscus Ant. Canonicus Bergheglicus
Cancell. Archiepiscopalis.
NE.

Governja sveta čudoredna... od Dominika Pavičica

Razgovori sveti varhu nikh blagdana...

Katekizam

Zagubljeno? djelo

Prijevod pastirskoga pisma župnicima splitskoga nadbiskupa Ivana Luke Garagnina, za koji prijevod doznajemo iz vlastoručnoga Pavičićevog pisma, upućenog istome nadbiskupu, zajedno s tim prijevodom, iz Staroga Grada, 13. veljače 1771.³⁸ Tiskan ili ne, ovaj bi se prijevod još mogao pronaći u većim dijelom nesređenu Fondu Garagnin u DASt.

Pavičićev boravak u Starome Gradu - zacijelo kod tamošnjih dominikanaca, jer spominje priora o. Licini-ja - posve je razumljiv, kad se zna da je ondje imao rođenoga brata, o. Josipa, koji je kao sin Ivana pok. Dominika iz Vrbanja bio primljen za „sina“ starogradskoga samostana 19. XI. 1744.³⁹ Jedanaest godina mlađi od brata Dominika, spominje se kao samostanski poglavar (prior) u raznim godinama: 1759., 1765., 1770., 1772.-1773., 1775.-1777., 1783., 1787., a kao njegov zamjenik (vikar) godine 1766., 1772., 1774., 1781.-1782.⁴⁰ Nastojanjem ovoga Pavičića, i drugoga dominikanca o. Krtice, bio je podignut i nov glavni oltar u njihovoj crkvi 1786. g.⁴¹ Stoga i ne čudi, da su u knjižnici i arhivu ovoga samostana sačuvana tri primjerka tiskane knjige D. Pavičića, jedan vlastoručni zapis te dva njegova rukopisa, o jednome od kojih slijedi:

³⁸ DASt, Fond Garagnin, 2/XXXXIV.:*Illustrissimo, e Reverendissimo Signor Signor Padrone Colendis-simo*

Eccola servita, Monsignor Illustrissimo, e Reverendissimo della traduzione illirica debolmente da me fatta della Sua Lettera Pastorale per li M. M. R. R. Parrochi, trasmessami col mezzo del P. Prior Licini.

Ho procurato tenermi in un stile di dire coi termini piu' intelligibili, che communemente tiene la lingua illirica. Se cattara' un qualche monosilabo con due tt in fine, non attribuisca alla mia invenzione, cio' feci, perche cosi' mi piacque il stile, che tenne il Giorgi nel scriver Maddalena Pokorniza, et j lungo in fine d' un verbo, con cio' ho distinto la prima voce del preterito perfetto finito in i, dal presente parimente finito in i. Così' pure ho distinto un qualche nome, che partecipa dal verbo con una chjamata in mezzo: V. G. on-chje ecc. mentre tal stile v' e' nella Teologia Cadçich, e molto lo adopera un moderno Autore Gesuita in un Libro, che tratta della B. V., a cui io ho assistito alle stampe a Venezia ... essendo piu' che vero il detto del nostro Illirico Tradutore S. Gerolimo, che = una quaeque lingua habet sua genera loquendi, quae si in aliam convertantur, absurda videntur ...

Citta' Vecchia i3 Feb.o i77i

Di VS. Illustrissima Reverendissima

Vmillissimo Devotissimo, ed Obligatissimo Servitore

D. Domenico Pavicich

³⁹ DASG, kut. 20, II., 2, str. 39: krsno mu se ime ne bilježi, no to je zacijelo Nikola, rođen 15. III. 1723., a kršten 19. III. iste godine, na Josipovo: DAZd, Matične knjige br. 1444, vrbansjska matica krštenih 1716.-1851., str. 7 - odakle mu, vjerojatno, redovničko ime.

⁴⁰ Moji ispisi iz DASG.

⁴¹ Joško Kovačić, Nekoliko podataka o starogradskim spomenicima, *Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji* 34, Split, 1994., 367.

Prepisano djelo?

Rukopis od 139 listova, 138 za 203 mm, uvezan u meke kartonske korice, oštećen od vlage i arhivskog crva. Na fol. 1 naslov:

Tomme
Od Kempisa
Kanonika Regulara
Pismo
Od naslidovanja Gospodina
nascega Isukarsta: Pismo duscevno,
i ĉudnovato.
Prineseno u slovinski jezik /dalje brisano; nazire se:/
od Popa, i3
.....3adranina /?, zatim, na naknadno prilijepljenom papiru i drugom?
rukom, kasnije iskrižano:/
Huaranina iz Staroga Grada,
za korist duhovnu suoga Iskargne=
ga, i slavn/og/a Arvask/og/a Naroda.

Nedvojbeno Pavičićev autograf, pisan njegovom rukom i pravopisom, ali vjerojatno nije njegov prijevod, nego prijepis nekoga drugog prijevoda, kojemu je prevoditelj ostao nepoznat. Na fol. 4v-5 prevoditelj govori o sebi - *A ja, koi sada piscem u slovinski jezik* - kako je u nekoj osobnoj nevolji, zazvavši Sv. Duha, triput nasumice (*na srichju*) otvarao ovu knjigu, i svaki put se otvorila na istome mjestu: *...ako budesc u Gospodina uffati, jakost bitichje-ti dana s-neba, i podloxitichje-se tebi svit, i put* (De Imit., 12, 9, 2) *...i nedogodj-se, scto-se imasce meni stanovito dogoditi.*

Ovaj prijevod poznatog djela *De imitatione Christi* čuva se u DASG, kut. 32, V., 7.

Značenje

Dominik Pavičić nije bio izvoran pisac, nego prevoditelj, kompilator? i prepisivač?, kako je već izloženo. Svejedno mu, smatram, pripada istaknuto mjesto među našim piscima druge polovice (točnije, treće četvrtine) 18. stoljeća. Evo razloga za to:

U prvome redu, to je njegovo žarko hrvatsko rodoljublje: na naslovnici i u posveti svojih *Govorenja*... (str. III.- IV.) , datiranoj u Splitu u „Kući S. Filipa“ 4. IV. 1753., on djelo posvećuje nadbiskupima i biskupima hrvatskih „država“, tj. biskupija, odnosno onima „od hrvatskoga⁴² naroda“. Na koje je pri tom „arkibiskupe i biskupe“ točno mislio, danas je teško reći, jer ih poblize ne određuje; svakako

⁴² Na str. IV. je tiskarskom greškom „Karvaskoga“, umjesto: „Harvaskoga“.

Bogomionu Bogu priporuče u grihovih molitvah, i kada
 budu četiti ove knjige, da se spomenu, d' mene najv
 ega prijenika, za da sui sljediti, napje ovi svetili na
 njih Prithodiregih, moxemo upari bogiti, estiti u ono bla-
 xensvo vigne, koje u i dan van imade diti nadavje, pláski,
 i govorka hafih dilaa, i studovanja, i silovanja, i xivo, estiti.

Pop Dominik Spovih Setaozu 6

Setozim, da je pokribo ovde. i k'ozim u k'ozem, m'ij, i k'ozim, d'
 pisanja, s k'ozim se služi, i er. i m'ae, i t'ni, i da je k'ozim, za
 da je razumiven, i t'ni, i er. i m'ae, i t'ni, i da je k'ozim, za

5. Dugo sivoči, glas imade: k'ozim, i t'ni, i er. i m'ae, i t'ni, i da je k'ozim, za
 6. Kvatko sivoči, glas imade: k'ozim, i t'ni, i er. i m'ae, i t'ni, i da je k'ozim, za

kada ova znade, i m'ae, i t'ni, i er. i m'ae, i t'ni, i da je k'ozim, za
 izgovarati, i razumiti. Tako je, i t'ni, i er. i m'ae, i t'ni, i da je k'ozim, za
 za razumiti, i t'ni, i er. i m'ae, i t'ni, i da je k'ozim, za
 za razumiti, i t'ni, i er. i m'ae, i t'ni, i da je k'ozim, za

Postavit j' dugo ne svari d' rivi, i s-gnim razumih, i t'ni, i er. i m'ae, i t'ni, i da je k'ozim, za
 da je oná rivi, koja kláe vrime, i t'ni, i er. i m'ae, i t'ni, i da je k'ozim, za

vidi, pogardi, i t'ni, i er. i m'ae, i t'ni, i da je k'ozim, za
 n'it, se spomane, i da one rivi ne slamenuju vrime, i t'ni, i er. i m'ae, i t'ni, i da je k'ozim, za

k'ozim on sada, i t'ni, i er. i m'ae, i t'ni, i da je k'ozim, za
 7. k'ozim on sada, i t'ni, i er. i m'ae, i t'ni, i da je k'ozim, za
 8. k'ozim on sada, i t'ni, i er. i m'ae, i t'ni, i da je k'ozim, za

9. k'ozim on sada, i t'ni, i er. i m'ae, i t'ni, i da je k'ozim, za
 10. k'ozim on sada, i t'ni, i er. i m'ae, i t'ni, i da je k'ozim, za

11. k'ozim on sada, i t'ni, i er. i m'ae, i t'ni, i da je k'ozim, za
 12. k'ozim on sada, i t'ni, i er. i m'ae, i t'ni, i da je k'ozim, za

13. k'ozim on sada, i t'ni, i er. i m'ae, i t'ni, i da je k'ozim, za
 14. k'ozim on sada, i t'ni, i er. i m'ae, i t'ni, i da je k'ozim, za

15. k'ozim on sada, i t'ni, i er. i m'ae, i t'ni, i da je k'ozim, za
 16. k'ozim on sada, i t'ni, i er. i m'ae, i t'ni, i da je k'ozim, za

17. k'ozim on sada, i t'ni, i er. i m'ae, i t'ni, i da je k'ozim, za
 18. k'ozim on sada, i t'ni, i er. i m'ae, i t'ni, i da je k'ozim, za

19. k'ozim on sada, i t'ni, i er. i m'ae, i t'ni, i da je k'ozim, za
 20. k'ozim on sada, i t'ni, i er. i m'ae, i t'ni, i da je k'ozim, za

21. k'ozim on sada, i t'ni, i er. i m'ae, i t'ni, i da je k'ozim, za
 22. k'ozim on sada, i t'ni, i er. i m'ae, i t'ni, i da je k'ozim, za

23. k'ozim on sada, i t'ni, i er. i m'ae, i t'ni, i da je k'ozim, za
 24. k'ozim on sada, i t'ni, i er. i m'ae, i t'ni, i da je k'ozim, za

25. k'ozim on sada, i t'ni, i er. i m'ae, i t'ni, i da je k'ozim, za

26. k'ozim on sada, i t'ni, i er. i m'ae, i t'ni, i da je k'ozim, za

27. k'ozim on sada, i t'ni, i er. i m'ae, i t'ni, i da je k'ozim, za

28. k'ozim on sada, i t'ni, i er. i m'ae, i t'ni, i da je k'ozim, za

29. k'ozim on sada, i t'ni, i er. i m'ae, i t'ni, i da je k'ozim, za

30. k'ozim on sada, i t'ni, i er. i m'ae, i t'ni, i da je k'ozim, za

31. k'ozim on sada, i t'ni, i er. i m'ae, i t'ni, i da je k'ozim, za

32. k'ozim on sada, i t'ni, i er. i m'ae, i t'ni, i da je k'ozim, za

33. k'ozim on sada, i t'ni, i er. i m'ae, i t'ni, i da je k'ozim, za

34. k'ozim on sada, i t'ni, i er. i m'ae, i t'ni, i da je k'ozim, za

35. k'ozim on sada, i t'ni, i er. i m'ae, i t'ni, i da je k'ozim, za

36. k'ozim on sada, i t'ni, i er. i m'ae, i t'ni, i da je k'ozim, za

37. k'ozim on sada, i t'ni, i er. i m'ae, i t'ni, i da je k'ozim, za

38. k'ozim on sada, i t'ni, i er. i m'ae, i t'ni, i da je k'ozim, za

39. k'ozim on sada, i t'ni, i er. i m'ae, i t'ni, i da je k'ozim, za

40. k'ozim on sada, i t'ni, i er. i m'ae, i t'ni, i da je k'ozim, za

Bogomionomu Setiozu Priporka

Tomme
 Od Kempisa
 Kanonika Regulara
 Pismo
 Od nasledovanja Gospodina
 najega isukavsta. Pismo dujeono,
 i qubnovato.

Prineseno u slovinški jezik

17. 10. 1672

za Kanonika duhovnu službu u slovin-
 ški i slavski jezici.

Tomme Od Kempisa Kanonika Regulara Pismo

najprije na one u Dalmaciji, te barem dijelom u Istri, sve pod mletačkom vlašću - ali moguće i šire, u austrijskoj Slavoniji i turskoj Bosni, gdje se također govorilo jezikom njegovoga prijevoda, naime štokavsko-ikavskim. U svakom slučaju, on Campadelli-jeve „duhovne razgovore“ smatra svojima utoliko, *jere od mene za ljubav moga hrvatskoga jezika našim ljudem iz talijanskoga u naš prinesene, i kako znadem, da su svakomu ugodni u talijanskomu jeziku, tako ufam da će biti i u hrvatskomu...* - I u predgovoru „Štiocu bogomionomu“ (isto, VI.- VII.) on svoj jezik, odnosno jezik svoga prijevoda, naziva na šest mjesta hrvatskim / *harvaskim*.

Istim narodnim imenom naziva Pavičić i jezik svoga prijevoda *Razgovora svetih...* od Campadelli-ja iz 1754., te *Katekizma* iz 1773. (v. gore). Prijevod *Od naslidovanja...Isukrsta* jezik naziva doduše „slovinskim“ a ne hrvatskim, no to i nije njegov prijevod, nego prijepis nekoga drugoga prijevoda, kako je već bilo istaknuto; čini se da je dodatak: *za korist... slavnoga /h/rvatskoga naroda* ipak Pavičićev.

U svojim talijanskim tekstovima D. Pavičić, ipak, za naš narodni jezik upotrebljava izraz: „illirico“: tako u posveti mletačkim cenzorima (*Govorenja...*, str. XIV. - v. gore), gdje su mu nadbiskupi i biskupi „hrvatskih država“ - *Arcivescovi, e Vescovi dell' Illirico*; isti cenzori kažu da je njegov prijevod *in lingua Illirica*, a tako ga naziva i splitski „imprimatur“: *l' Illirica traduzione...la penuria de' libri Illirici* (*Govorenja...*, str. XV. i XVI.). Pavičić i u talijanskom pismu splitskome Nadbiskupu 1771., kojim popraća svoj prijevod njegove pastirske poslanice, naziva taj prijevod: *traduzione illirica* (v. gore). „Ilirski“ je bio „šifra“ za „hrvatski“ još od 15. stoljeća,⁴³ a Pavičićev suvremenik, tragično stradali fra Filip Grabovac, u svome *Cvitu razgovora naroda iliričkoga aliti rvatskoga* (1747.) sažima, rekao bih, odgovor na to pitanje.⁴⁴

⁴³ Ostojić, Kako su Hrvati, 100-102; 109-117.

⁴⁴ Stipe BOTICA, Grabovac, Filip, *Hrvatski biografski leksikon* 5/2002., 100-101.

Pavičićevim su se prijevodima župnici, barem na Hvaru, služili desetljećima poslije njegove smrti.⁴⁵

Drugi je razlog važnosti Dominika Pavičića za povijest hrvatske pismenosti (ako li ne i književnosti) njegov pokušaj ujednačavanja jezika i pravopisa. Iako rođeni čakavac, on se trudi pisati štokavski: upitno-odnosna zamjenica mu je „što“, a ne „ča“, dok glagolski pridjev radni u muškome rodu završava na -o: „izvršio“, „vidio“, itd. - Osim toga, on pokušava ujednačiti i pravopis, no u tome nije dosljedan. Evo njegovog pokušaja:

c = z
č = ç, ci, cj
ć = ch, chj, cch
j = j
k = k
lj = glj
nj = gn, nj
r (slogotvorno) = ar
s = ss, s
š = sc, s, ssc
z = 3 („ćuriliško“, tj. ćirilsko)
ž = x

Podvostručuje suglasnike iza kratkoga sloga, npr.: *tebbe*; enklitike piše zajedno: *nachichjesc* = naći ćeš, a ponekad ih odvaja crticom: *hocchjesc-li*. - Duge vokale piše udvostručeno: *piisah*, ali pokušava i grafičke akcente. - Za prvo lice aorista rabi -j: *3apovidj*. - Njegovi pravopisni uzori bili su (kako sam kazuje) Dubrovčani Ignacije Đorđić-Giorgi, splitski nadbiskup Kačić, isusovac Ardelio della Bella, zadarski nadbiskup Mate Karaman, Korčulani Petar Kanavelović i kanonik Salečić: *Govorenja...*, VI.- VII.

Dominik se Pavičić uklapa u početke standardizacije hrvatskoga književnog jezika u 18. stoljeću.⁴⁶ To, i njegovo (već spomenuto) naglašeno rodoljublje, dovoljno je, smatram, da se ubroji- kako je istaknuto i u naslovu - u preteče hrvatskoga narodnog preporoda. - Taj će, kako je poznato, započeti u „gornjoj“, „banskoj“ Hrvatskoj 1830ih, ali pod prije spomenutim knjiškim, u narodu nepoznatim „ilirskim“ imenom; pod narodnim će se, hrvatskim imenom, osobito u Pavičićevoj rodnoj Dalmaciji, razviti istom stotinjak godina po njegovoj smrti.

⁴⁵ BAH, 235/1833.

⁴⁶ Josip LISAC, *Faust Vrančić i drugi ...*, Šibenik, 2004., 47-49, 51, 59.

Zahvale

Ugodna mi je dužnost zahvaliti na pomoći pri pisanju gornjih redaka: trima dominikancima, naime superiorima samostana u Starome Gradu, pok. prof. Anti-Tonču Deškoviću i o. Mariju Marinovu, te akademiku Stjepanu Krasiću; posebno zahvaljujem msgr. Slobodanu Štambuku, hvarsko-bračko-viškom biskupu, na susretljivosti i povjerenju. Selačkome župniku don Milanu Šariću hvala na uvidu u najstarije tamošnje matice, a kolegi Jošku Bracanoviću na raznovrsnoj pomoći.

IZVORI - LITERATURA - KRATICE

- BAH = Biskupski arhiv, Hvar
Nevenka BEZIĆ-BOŽANIĆ, Doprinos poznavanju stanovništva Vrbanja od XV do XVIII stoljeća, *Hvarski zbornik* 4/1976.
Stipe BOTICA, Grabovac, Filip, *Hrvatski biografski leksikon* 5/2002.
Joško BRACANOVIĆ, *Tri stoljeća župe Gospe Karmelske / Selca, 1714.- 2015.*, Selca, 2015.
DASG = Dominikanski arhiv, Stari Grad
DAS = Državni arhiv, Split
DAZd = Državni arhiv, Zadar
Ivo DONADINI, Otac Fedele iz Zadra: kuga u Splitu 1783 - 1784., *Kulturna baština* 18/XIII, Split, 1988.
FMH = arhivski fond obitelji Machiedo u Hvaru
Josip FRANULIĆ, Školstvo u *Nerežišćima na Braču*, Nerežišća, 1998.
Simeone GLIUBICH, *Dizionario biografico degli uomini illustri della Dalmazia*, Vienna - Zara, 1856.
Andre JUTRONIĆ. Naselja i porijeklo stanovništva na otoku Braču, *Zbornik za narodni život i običaje Južnih Slavena* knj. 34, Zagreb, 1950.
Vjekoslav KLAIĆ, *Hrvati i Hrvatska, Ime Hrvat u povijesti slavenskih naroda*, Zagreb, 1930.
Joško KOVAČIĆ, *Iz hvarske kulturne baštine*, Hvar, 1987. (ciklostilom).
ISTI, Spomenici u Vrbanju na Hvaru..., *Služba Božja*, Makarska, 3/1993.
ISTI, Župa Vrisnik na Hvaru, *Služba Božja*, Makarska, 2/1994.
ISTI, Nekoliko podataka o starogradskim spomenicima, *Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji* 34, Split, 1994.
ISTI, Župa Bogomolje na Hvaru, *Služba Božja*, Makarska, 1/1995.
ISTI, Župa Brusje na Hvaru, *Služba Božja*, Makarska, 2/1995.
ISTI, Župa Grablje na Hvaru, *Služba Božja*, Makarska, 2/1996.
ISTI, Župa Dol na Hvaru, *Služba Božja*, Makarska, 2/1997.
ISTI, Župa Sućuraj na Hvaru, *Služba Božja*, Makarska, 1/1999.
ISTI, Nekoliko baroknih oltara u srednjoj Dalmaciji, *Kulturna baština* br. 30, Split, 1999.
ISTI, Miscellanea iz hvarske baštine, *Periodični izvještaj Centra za zaštitu kulturne baštine otoka Hvara* 163/1999.
ISTI, Župa Poljica na Hvaru, *Služba Božja*, Makarska, 2/2000.
Ivan KUKULJEVIĆ SAKCINSKI, *Bibliografija hrvatska*, Dio prvi, Tiskane knjige, /Zagreb/, 1860.
Josip LISAC, *Faust Vrančić i drugi ...*, Šibenik, 2004.
Sime LJUBIĆ, *Ogledalo književne poviesti jugoslavjanske na podučavanje mladeži*, Knjiga II., /Rijeka/, 1869.
Daniela NIŽIĆ, PAVIČIĆ, Dominik, *Leksikon hrvatskih pisaca*, Zagreb, 2000.
Ivan OSTOJIĆ, Kako su Hrvati nazivali svoj jezik, *Kolo MH* 1/6 (1/2), Zagreb, 1971.
OŠLJ = Ostavština Šime Ljubića, DAZd
Divna ZEČEVIĆ, *Strah Božji, Hrvatske pučke propovijedi 18. stoljeća*, Osijek, 1993.
ISTA, Croatian Popular Sermons of the 18th and 19th Century, *Narodna umjetnost* 32/1, 1995.

Joško Kovačić

DOMINIK PAVIČIĆ FROM VRBANJ ON THE ISLAND OF HVAR - A FORE-RUNNER OF THE CROATIAN NATIONAL REVIVAL

Summary

Up to now, only scant and erroneous data were known about the works of this author, and nothing at all about his biography. This paper tries to fill the vacuum from archival research.

Pavičić was born in 1712 and ordained priest in 1735; he served as parish administrator or cooperator in his native Bishopric of Hvar - in Pražnice, Jelsa, Selca, Vrbanj - and also as a confessor and preacher. Around 1750 he became a member of the secular priests' congregation of the Oratory of St. Philip Neri in Split; he probably died there during the plague of 1783/84.- Further informations are supplied on the other priests of his family line, up to the 20th c.

His only extant printed work seems to be a translation of G. B. Campadelli's (=?-no data available about this author) Sunday sermons, edited in Venice in 1754. Other works survive in MSS: a translation of the same Campadelli's sermons for the main solemnities during the church year (also from 1754); a translation of the pastoral epistle of the Archbishop of Split, 1771; translation of the Catechism according to the Council of Trent, 1773. Two other works are undated: a compilation of lives of Jesus, Mary and saints, and a transcription of a translation by unknown author of „De imitatione Christi“.

Dominik Pavičić's importance lies in his fervent patriotism: he persistently calls his language „Croatian“, speaks of his love of it and dedicates his work to the bishops of Croatian people and tongue – although his native Dalmatia, as well as most of Istria, were then under the Venetian rule. He also tried to write in the shtokavian dialect, instead of his vernacular chakavian, and makes an attempt to unify Croatian orthography - all that makes him a fore-runner of the Croatian National Revival, that actually took place, at least in Dalmatia, approximately a century after his demise.

(Translation: Joško Kovačić)